

RECENZE

Colotka Peter – Káčer Marek – Berdisová Lucia. Právna filozofia dvadsiateho storočia. Praha: Leges, 2016, 304 s.

Málokdy se v českých a slovenských poměrech člověku poštěstí psát recenzi na knihu o právní filozofii, o které je přesvědčen, že je skutečně kvalitní a přínosná. *Právna filozofia dvadsiateho storočia* takovouto prací podle mého názoru je. Zpracovat přehled právní filozofie v období tak rozporuplném, jakým bylo 20. století, představuje riskantní podnik jak po stránce výběru reprezentativních autorů, tak jejich hodnocení, strukturování jednotlivých směrů, zvýraznění zásadních problémů atd. Je známo, že francouzští právní filozofové při takové příležitosti neopomenou zdůraznit přínos *Balzaka* a opomenout *Harta* či *Fullera*, zatímco angličtí právní filozofové zdůrazní, že *Montesquieu* všechno opsal od Angličanů. Naštěstí my jsme zejména ve 20. století mnoho právních filozofů neměli, takže můžeme zaujmout alespoň v otázce reprezentace jistý nadhled a odstup, který se autorům recenzovaného díla daří udržet u všech probíraných směrů.

Autoři rozčlenili knihu na *Úvod*, I. knihu nazvanou *Co je právo*, II. knihu *Současná situace, Závěr a Literatura*. Z věcného hlediska jde ale spíše o tři části, kdy první představuje klasický přehled směrů a) spíše pozitivistických, tj. normativismus a analytická jurisprudence (*Právo jako systém*), b) přirozenoprávních (*Právo jako idea – renesance přirozenoprávních učení*) a c) sociologických (*Právo jako život*). Druhá část, nazvaná *Právo jako vůle*, se zabývá totalitním právem oproti demokratickému právu a třetí část (*Současná situace*) se zaměřuje na tři okruhy: a) právní komparatistiku, b) postmoderní pojetí práva a c) právní stát a lidská práva. Je to členění, které respektuje klasický přístup, poté reflektuje napětí mezi doktrínami demokratickými (představovanými *Dahlem*) na straně jedné a doktrínami fašistickými, nacistickými a leninsko-stalinskými na straně druhé a konečně se soustředí na tři témata, která považuje za nejaktuálnější.

V části první je třeba zvláště ocenit rozsah věnovaný sociologickým směrům, a to zejména francouzské sociologii práva, skandinávskému právnímu realismu a právní antropologii. V současné záplavě tzv. analytické jurisprudence jde o přístup osvěžující a patrně také realističtější. U popisu totalitních doktrín autoři neskouzávají k primitivnímu ideologizování, ale snaží se rekonstruovat společenské podmínky, které je vyvolaly, a k jakým důsledkům jejich aplikace vedla. Výběr okruhů, majících reprezentovat současnou situaci, zaujme především rozumným odstupem, tj. spíše realistickým pohledem na to, co považujeme za závažné v kontextu s mizernými výsledky, kterých jsme při řešení těchto otázek dosáhli. Budíž ještě zdůrazněno, že celá kniha je napsána srozumitelně a autorům se podařilo sjednotit výsledný dojem, což při rozsahu a rozmanitosti jednotlivých směrů není vůbec jednoduché. Každá kapitola je uvedena klíčovými slovy, která vystihují její nejzávažnější termíny. Škoda jen, že chybí věcný rejstřík, který by umožnil rychlejší orientaci v knize, s kterou budou jistě studenti práv běžně pracovat.

Následující poznámky nemají v žádném případě sloužit k relativizaci celkově vysoce pozitivního hodnocení daného díla, ale spíše přispět k úvahám a inspiraci pro další vydání, které lze u této práce očekávat.

Ke kapitole *Normativní teorie* (s. 13–27) nelze mít v zásadě námitek z hlediska faktů a zpracování základních otázek, ale přece jen se mně zdá, že normativisty autoři příliš šetří. Vzhledem k tomu, že *F Weyr* byl jeden z mála našich filozofů, kteří významem překročili naše

hranice, to lze i pochopit. Nicméně stěží lze popřít, že normativisté obecně sice o logice hodně hovořili, ale pramálo ve smyslu moderní logiky založené na konceptu vyplývání, spíše šlo o logiku tradiční, koketující s tzv. myšlením. Koneckonců žádný deontický kalkul nepředvedli a normativní vyplývání je pro ně samozřejmostí. U *Kelsena* by asi stálo za to zdůraznit rozdílnost jeho vývojových etap, kdy původní teze neustále oslaboval. Podobně se zdá, že autoři se příliš nezabývají rozdílem mezi brněnskou a vídeňskou školou. Konečně zatímco u *Hägerströma* a *Lundstedta* (s. 108 a násl.) se jejich „nihilismus“ vyrovnává chováním v praktickém životě (v pozitivním smyslu), u *Weyra* se jeho praktická právnícká činnost, zcela rozporná s teoretickými tvrzeními, vlastně vůbec nezmiňuje.

Kapitola *Analytická jurisprudence* (s. 28–62) podle mého názoru rozumně zahrnuje debatu *Hart-Fullera*, *Dworkina*, *Raze* a *Finnise*, i když se tím analytická jurisprudence *de facto* přesahuje. Jde však spíše o název kapitoly, než o vlastní text. Nejsem si ovšem jist, zda příklon autorů k *Hartovi* je zcela oprávněný. Nezdá se mně, že by trochu morálky, pravidlo uznání a otevřená textura mohly zachránit slabiny pozitivismu pro 20. století. Temná otevřená struktura, ještě ke všemu interpretovaná jako vágnost, není vlastně vůbec operacionalizovatelná, zejména po zklamáních spojených s *fuzzy* logikou. Míra otevřenosti nejsou asi malá vrátka, ale pořádně otevřený prostor. Že by *Hartova* teorie byla skutečně použitelná pro všechny právní systémy, se mně jeví silně optimistickým předpokladem.

Kapitola *Renesance přirozenoprávních učení* (s. 63–74) se věnuje především *Vecchiov* i je překvapivě krátká, vzhledem k tomu, jak se naše oficiální pojetí práva přirozeným právem rádo ohání. *Radbruch* je sice rozebírán v kapitole věnované právnímu státu a lidským právům (s. 251 a násl.), ale čtenář se neubrání dojmu, že autoři na přirozená práva moc nevěří. Pokud tomu tak je, pak to nelze než ocenit.

Sociologické směry pojednané v kapitole *Právo jako život* (s. 75–126) tvoří nejrozsáhlejší podíl v první části věnované klasickým směrům právní filozofie, což patrně odpovídá i jejich významu. Potěšitelná je zmínka o *Pospíšilovi*, který svým vlivem zdaleka přesáhl českou kotlinu a zřejmě by si zasloužil pojednání poněkud rozsáhlejší.

Přirozeně, že každému dílu tohoto typu lze vyčítat, co všechno opomnělo a koho nezmiňnilo. Osobně se domnívám, že výrazně mně nikdo takový v práci nechyběl, a kdybych snad měl někoho zmínit, pak by to byl hermeneutik *Betti*, nový logik-rétorik *Perelmann* a *Garapon* pracující kvalitativními sociologickými metodami, ale to jen na okraj.

S nadhledem je zpracována kapitola nazvaná *Leninsko-stalinistická třídnota práva (z) vůle diktatury* (s. 159–186). Členění na *Marxe*, *Lenina* a *Stalina* s důrazem kladeným na spor *Bakunin-Marx* a na přínos *Pašukanise* kladeného proti *Vyšinskému* svědčí o seriózním přístupu autorů k této problematice, kdy se nespokojují s primitivním ideologickým odsouzením. Snad pouze u *Marxe* bych dal přednost *Ekonomicko-filosofickým rukopisům* z roku 1844, rukopisům *Grundrisse* a *Kapitálu* před, nevím proč, stále zdůrazňovaným politickým pamfletem s názvem *Komunistický manifest*.

Poslední část (*Současná situace*, s. 207–277) přesahuje přehled právních filozofických doktrín a zaměřuje se na autory vybrané závažné otázky řešené ve 20. století a na počátku 21. století. Právní komparatistika, tak slibně počínající na úsvitu 20. století, je na začátku 21. století konfrontována s pozoruhodně malými výsledky své stoleté aktivity. Autoři tuto skutečnost nikterak nezastírají a snad mnozí čtenáři pochopí, že současné ohánění se právní komparatistikou stojí na věru chabých základech.

Pojednání o postmodernismu v právu vcelku střízlivě upozorňuje na jeho kritický osten, ovšem více méně s malým dopadem na právní procesy. Je-li společnost v krizi, proč by se krize měla vyhýbat právu. Když už s tím nemůžeme nic dělat, je asi rozumné to kriticky odhalovat.

Právní stát v kontextu právního myšlení 20. století: lidská práva (s. 244–277) je poslední kapitolou celého díla. Rozbor původu termínů formální a materiální právní stát velmi pěkně a srozumitelně ukazuje, o co v podstatě jde. Kritický pohled na liberální kořeny formálního právního státu, neoliberální koncepty *Nozicka*, rakouskou pomstu *F Hayeka* atd. naznačuje, že patrně tudy cesta do budoucnosti nepovede. A pokud ano, máme se na co těšit. V tomto smyslu bych interpretoval i poslední větu *Závěru*: „Čekají nás zajímavé časy.“ (s. 282) s odkazem na 17. díl *Pratchetty Zeměplochy*.

Celkově, jak už jsem uvedl na počátku, považuji knihu *Právna filozofia dvadsiateho storočia* za velmi zdařilou. Je výsledkem dvanáctileté práce autorů a je to na ní vidět. Lze ji doporučit všem studentům právnických fakult jako doplněk k výuce právní filozofie, ale i všem, kdo se zajímají o právní filozofii a chtějí si učinit přehled o jejím vývoji ve 20. století.

František Cvrček*

**Vozár Jozef. Významní slovenskí právníci z Liptova.
Bratislava: VEDA Vydavateľstvo Slovenskej akadémie vied, 2016, 208 s.**

Slovenský knižný trh v tomto roku obohatila publikácia *doc. JUDr. Jozefa Vozára, CSc.*, pojednávajúca o štyroch slovenských právnikoch, ktorí sa významným spôsobom zapísali do histórie právného myslenia nielen na Slovensku a ktorých okrem iného spája aj to, že pochádzajú z krásnej časti Slovenska – Liptova. Autor predstavuje právnikov *Emila Stodolu, Augustína Ráta, Adolfa Záturského* a *Štefana Lubyho* – osobnosti, ako uvádza autor, „ktoré presiahli nielen hranice regiónu, ale aj štátu, v ktorom sa narodili. Boli to Európania v pravom zmysle slova, ovládajúci niekoľko jazykov, študujúci vo viacerých štátoch, rozhladení a majúci zmysel pre spravodlivosť.“

Emil Stodola (1862–1945), politik, publicista a advokát. Študoval vo Viedni (1881), kde navštevoval prednášky *T. G. Masaryka*, ktoré ho tak zaujali, že vplyv *T. G. Masaryka* bol zrejmy u *Stodolu* počas celého života. V Prahe potom absolvoval letný seminár na českej časti pražskej univerzity (1883). V rokoch 1911–1918 pôsobil ako advokát v Budapešti. Po vzniku Československej republiky bol *Stodola* krátko *chargé d'affaires* československého štátu v Budapešti.

Najvýznamnejším monografickým dielom *Stodolu* je *O samospráve Slovenska; Kúpa a predaj podľa Obchodného zákona uhorského a podľa uzansov bratislavskej burzy*. V ďalších knižných a časopiseckých prácach sa venoval otázkam menších a súkromnoprávnej problematike. Mimoriadne sa zaslúžil o vznik a rozvoj slovenskej právnej terminológie. Spolu s doktorom *Záturským* preložil, rozpracoval a abecedne usporiadal právne pojmy z maďarského jazyka do jazyka slovenského. Práca vyšla v roku 1919 pod názvom *Návrh slovenského právného názvoslovía*. Sám *Stodola* k tomu uvádza: „Odborné názvoslovie tvorí si každý národ namáhavou prácou, ono nevyskočí hotové z hlavy jedného... treba je k tomu účasť viacerých.“ *Stodola* vydal ako sedemdesiatročný v roku 1933 publikáciu *Prelom – spomienky a úvahy*, ktorá vyšla v Prahe u nakladateľa *L. Mazáča*.

Pre mnohé generácie právnikov má *Stodola* tiež mimoriadny význam preto, že v roku 1917 založil časopis *Právny obzor*. Odborný právnický časopis písaný po slovensky, ktorého dva

* Doc. JUDr. František Cvrček, CSc., Ústav státu a práva AV ČR, v. v. i., a Fakulta právnická Západočeské univerzity v Plzni. E-mail: frantisek.cvrcek@ilaw.cas.cz.